

An Examination of Ecological Ethics in Marge Piercy's *Woman on the Edge of Time*

Alireza Soleimani¹ Maghsoud Esmaeili Kordlar^{1*} Bahloul Salmani¹

1- Tabriz, Islamic Azad University of Tabriz, Iran

2- Marand Branch, Islamic Azad University, Iran.

DOI: [10.22080/rjls.2024.26733.1463](https://doi.org/10.22080/rjls.2024.26733.1463)

Abstract

This article examines environmental ethics in Marge Piercy's novel *Woman on the Edge of Time* (1976), written during the height of social and environmental movements. The novel addresses the parallel patterns of exploitation of women and nature in the modern era, presenting a reconsideration of ethical relations between humans and the environment as a solution to these issues. Influenced by environmental and feminist movements, ecofeminism emerged during the 1960s and early 1970s as a branch of ecological theories to explore the connection between the oppression and exploitation of women and nature, emphasizing environmental ethics principles such as respect for nature, care for nature, love for nature, and the recognition and appreciation of biodiversity and differences. With the rise of environmental movements, environmental issues, their consequences on life on Earth, and ethical solutions to address these problems were also reflected in literary works, including Piercy's novel *Woman on the Edge of Time*. This article utilizes the ecofeminist theories of Karen J. Warren, Val Plumwood, and Carolyn Merchant (pioneers of ecofeminist philosophy) to examine environmental ethics in *Woman on the Edge of Time*. By analyzing the manifestations of environmental ethics, the study seeks to demonstrate that adherence to environmental ethics requires a fundamental transformation in humanity's intellectual, behavioral, and value systems toward nature. Such a transformation is deemed to be a prerequisite for saving nature from degradation.

Keywords: Environmental Ethics, Fundamental Changes, Nature, Exploitation, Intellectual and Behavioral Systems.

Introduction

Literature is inherently a reflection of the culture and society of its time and can, hence, serve as a powerful tool for exploring and addressing environmental issues. During the theoretical and philosophical developments of the 1960s and the early 1970s, speculative fiction emerged as a genre focused on women and nature, acting as a bridge between literature and environmental ethics. This genre, often considered part of science fiction, critiques the exploitation of women and nature while emphasizing human ecological concerns. Speculative fiction highlights major human challenges in interacting with the environment, portraying both utopian and dystopian visions of humanity's future. By so doing, such works aim to influence human worldviews, playing a crucial role in cultural awareness and intellectual awakening. They warn that

* **Corresponding Author:** Assistant Professor, Faculty of Literature and Foreign Languages, Marand Branch, Islamic Azad University, Iran. Email: m_esmaili@marandiau.ac.ir

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

continued environmental destruction could transform the Earth into a dystopia. As a solution, they advocate for adherence to environmental ethics and fundamental changes in humanity's thought, behavior, and values.

Marge Piercy's novel *Woman on the Edge of Time* is a product of its era, written in 1976, during the height of feminist and environmental movements. It is a work of speculative fiction reflecting on environmental ethics, humanity's relationship with nature, and the potential consequences of human actions on the environment.

Research Questions and Methodology

Given the above introduction, this descriptive-analytical study aims to answer the following questions: To what extent was Marge Piercy influenced by the feminist and environmental movements of the 1970s in her novel *Woman on the Edge of Time*? How does she conceptualize patterns of oppression and exploitation and articulate principles of environmental ethics in her work? Through a descriptive-analytical reading of the novel, how can we conclude that adhering to environmental ethics requires fundamental changes in human worldviews, thought patterns, and behaviors? Furthermore, how does this adherence lead to individual and social freedom, as well as the liberation of nature from the yoke of oppression and exploitation?

Findings and Conclusion

Woman on the Edge of Time illustrates the paradigms, structures, and mechanisms of the oppression and exploitation of women, as well as the destruction of the environment. It envisions a future in which fundamental changes in human worldviews, behavior, and thought processes transform both human life and nature. The novel critiques the patriarchal capitalist system, warns of its consequences, and emphasizes the role of individuals in creating change. Piercy argues that to dismantle the binary of human/nature, we must embrace fundamental shifts in individual and societal thinking, acknowledging diversity and difference to build a pluralistic society.

Piercy envisions a pluralistic society in the future, demonstrating the possibility of constructing a better world free from oppression and exploitation. She portrays a society founded on ethical principles, where both humanity and nature are treated with care, respect, and love. By juxtaposing two contrasting worlds, Piercy critiques the dystopian reality of contemporary capitalist America, where science and technology are tools of control and subjugation—particularly against women—reducing them to passive, submissive beings. In contrast, the better world she imagines is based on freedom, justice, equality, and participation, with decentralized and democratic power structures. This future society is pluralistic and environmentally conscious, offering a stark contrast to the devastation that capitalism has inflicted on humanity and nature. Piercy presents the utopian possibility of a world without oppression, where nature is saved from destruction, and human life is shaped by environmental ethics. In this envisioned society, individuals retain their autonomy while remaining interconnected with one another and with nature in the public sphere.

Ultimately, *Woman on the Edge of Time* plays a significant role in promoting environmental awareness, advocating for an ethics-based lifestyle. Piercy shows that building a better ecological future requires collective effort and fundamental transformations at both individual and societal levels. These changes can liberate humanity from the fear of losing freedom and the degradation of the environment. For such liberation, it is necessary to overthrow oppressive power structures and replace them with more equitable and democratic systems.

بررسی اخلاق زیست‌محیطی در رمان «زن در لبه‌ی زمان» اثر مارگ پیرسی

^۱ علیرضا سلیمانی

^۲ مقصود اسمعیلی کردلر

^۳ بهلول سلیمانی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۱

10.22080/RJLS.2024.26733.1463

چکیده

مقاله‌ی حاضر به بررسی اخلاق زیست‌محیطی در رمان «زن در لبه‌ی زمان» (۱۹۷۶) مارگ پیرسی می‌پردازد که در اوج جنبش‌های اجتماعی و محیط‌زیستی نوشته شد. این رمان به الگوهای مشابه استثمار زنان و طبیعت در دوره‌ی مدرن می‌پردازد و راه‌حل گذر از این مسائل را درنگ در مناسبات اخلاقی انسان و محیط‌زیست معرفی می‌کند. اکوفمینیسم جزو نظریه‌های بوم‌گرا می‌باشد. این نظریه‌ها که از جنبش‌های زیست‌محیطی و جنبش زنان تأثیر پذیرفته بودند در دهه‌ی ۱۹۶۰ و نیمه‌ی اول دهه‌ی ۱۹۷۰ ظهور کردند. اکوفمینیسم به رابطه‌ی بین سرکوب و استثمار زنان و طبیعت می‌پردازد و به اصول اخلاق زیست‌محیطی از قبیل احترام به طبیعت، مراقبت از طبیعت و دوست داشتن طبیعت و هم‌چنین به رسمیت شناختن و ارج نهادن به تنوع و تفاوت‌های زیستی تأکید دارد. هم‌زمان با ظهور جنبش‌های زیست‌محیطی مسائل زیست‌محیطی، عواقب و تأثیر آن بر روی زیست در روی کره زمین و راه کارهای اخلاقی برای حل این مشکلات در آثار ادبی نیز بازتاب داشتند؛ که رمان «زن در لبه‌ی زمان» پیرسی هم از جمله آن آثار است. مقاله‌ی حاضر با بهره‌گیری از نظریات اکوفمینیستی کارن جی. وارن، وال پلام وود و کارولین مرچنت (از پیشروان فلسفه اکوفمینیستی) به بررسی اخلاق زیست‌محیطی در رمان «زن در لبه‌ی زمان» پرداخته و با بررسی نمودهای اخلاق زیست‌محیطی تلاش می‌کند، نشان دهد که لازمه‌ی رعایت اخلاق زیست‌محیطی تغییر بنیادین در نظام فکری، رفتاری، و ارزشی انسان در نگرش به طبیعت می‌باشد و این تغییر پیش شرط نجات طبیعت از زوال می‌باشد.

کلید واژه‌ها: اخلاق زیست‌محیطی، تغییرات بنیادین، طبیعت، استثمار، نظام فکری و رفتاری.

۱- مقدمه

امروزه با بروز بحران‌های روزافزون زیست‌محیطی از قبیل تغییرات اقلیمی، گرمایش زمین، فرسایش زمین، آلودگی‌های هوا، زمین و دریا، جنگل‌زدایی و خشک‌سالی، کاهش منابع طبیعی و رنج حاصل از آن‌ها برای انسان و طبیعت؛ پرداختن به مقولات اخلاقی مرتبط با مسائل محیط‌زیست اهمیت دوچندان یافته است. بدیهی است ادامه‌ی روند تخریب محیط‌زیست که از سده‌ها پیش شروع شده؛ به فقر، خشونت و جنگ بین کشورها و ده‌ها منازعه‌ی دیگر بین انسان‌ها منتهی خواهد شد. بنابر همین ضرورت،

^۱ - دانشجوی دکتری، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: stu.soleimani.1350@iaut.ac.ir

^۲ - استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند، مرند، ایران. (نویسنده مسؤول) رایانامه: m_emaili@marandiau.ac.ir

^۳ - استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: bsalmani@iaut.ac.ir

درنگ در مناسبات اخلاقی انسان و طبیعت در دهه‌های اخیر به شکل‌گیری اخلاق زیست‌محیطی^۱ انجامیده است. مقوله‌ی اخلاق زیست‌محیطی تقریباً موضوع جدیدی است که در پی بی‌توجهی انسان دوران جدید به زیست‌بوم^۲ خود شکل گرفته است. اخلاق زیست‌محیطی به تحلیل روابط و تکالیف انسان با عالم طبیعت می‌پردازد و مجموعه‌ای از اصول و ارزش‌های اخلاقی است که اعمال و مسئولیت‌های ما در رابطه با طبیعت را تبیین و تعیین می‌کند و جهان‌بینی انسان‌محور که تنها علائق و منافع انسان را در مرکز توجه خود قرار داده را به چالش کشیده و همه را برای اقدام عملی جمعی و تغییر نظام‌مند در راستای حل مسائل زیست‌محیطی فرا می‌خواند تا حیات و بقای انسان و طبیعت تضمین شود. جنبش‌ها و فلسفه‌های اخلاق زیست‌محیطی از جمله فلسفه اکوفمنیستی که تقریباً در دهه ۱۹۶۰ و نیمه‌ی اول دهه‌ی ۱۹۷۰ میلادی ظهور کردند، بر این باورند که از قرن هفدهم با برآمدن دوران جدید و ظهور علوم و فنون جدید، ارزش‌های اخلاقی به انسان منحصر گردیدند و از طبیعت ارزش‌زدایی و تقدس‌زدایی شد و در نتیجه فقط انسان، محور عالم هستی و واجد ارزش و اخلاق شد؛ منتقدان این رویکرد انسان‌به‌طبیعت معتقد بودند که جریان سنتی فلسفی و دینی بشر، حول این موضوع تمرکز داشته که انسان تنها موجود ذی‌شعور و خردمند بر روی کره زمین می‌باشد. بنابراین با این رویکرد اخلاقی، انسان به طبیعت صرفاً به منزله‌ی ابزاری برای تامین نیازها و منافع خود توجه داشته است. کنش‌گران این نظریات و فلسفه‌ها معتقد بودند که کلیه‌ی فلسفه‌های انسانی و حتی ادیان انسان‌محور^۳ بوده و هم‌واره سعی بر این داشته‌اند تا به نیازهای انسانی توجه داشته و طبیعت را در حاشیه نگه دارند و از آن به منزله‌ی ابزاری برای تامین نیازها و منافع خود سود ببرند و هیچ تکلیف اخلاقی در قبال طبیعت نداشته باشند. درحالی که انسان خود جزئی از کل طبیعت بوده و طبیعت واجد ارزش ذاتی است و انسان نمی‌تواند سرور طبیعت باشد و از آن استفاده ابزاری نماید. آنان معتقد بودند که انسان خود با طبیعت رابطه‌ی بهم پیوسته^۴ و درهم تنیده دارد و سرنوشتش با طبیعت پیوند خورده است.

بدیهی است ادبیات بازتابی از فرهنگ و جامعه زمان خود بوده و می‌تواند ابزار قدرتمندی برای کشف و حل مسائل زیست‌محیطی باشد. در اثنای تحولات نظری و فلسفی بوم‌گرا در دهه ۱۹۶۰ و نیمه‌ی اول دهه ۱۹۷۰ میلادی ادبیات داستانی گمانه‌زن^۵ ظهور کرد که موضوع اصلی‌اش زنان و طبیعت بودند و به منزله‌ی حلقه‌ای بین ادبیات و اخلاق زیست‌محیطی ایفای نقش کردند. این نوع ادبیات که خود بخشی از ادبیات علمی-تخیلی محسوب می‌شود به نقد استثمار و بهره‌کشی از زنان و طبیعت می‌پردازد و دغدغه و

1. Ecological Ethics

2. Ecology

3. Anthropocentric

4. Interconnected

5. Speculative Fiction

نگرانی اصلی‌اش زیست‌بوم انسان است. این آثار چالش‌های عمده‌ی انسان را در تعامل با محیط‌زیست خود ترسیم کرده و تصویر دوگانه‌ی آرمانشهری و ویرانشهری از دنیای آینده‌ی بشر را به تصویر می‌کشند. آثار گمانه‌زن تلاش دارند با تحت‌تأثیر قرار دادن جهان‌بینی انسان‌ها نقش مهمی را در آگاه‌سازی فرهنگی و بیداری فکری انسان‌ها ایفا کنند و هشدار دهند که اگر انسان به تخریب طبیعت ادامه دهد، کره زمین به یک ویران‌شهر^۱ تبدیل خواهد شد. بنابراین راه‌کارهایی را ارائه می‌دهند که از آن جمله رعایت اخلاق زیست‌محیطی و تغییر در ساختار فکری، رفتاری و ارزشی انسان‌هاست.

«رمان زن در لبه‌ی زمان»^۲ هم از اتفاقات عصر خود مستثنی نبود. لذا از جمله رمان‌های گمانه‌زن بود که در سال ۱۹۷۶ توسط مارگ پیرسی^۳ نوشته شد که موضوع اخلاق زیست‌محیطی و تأثیر آن بر بشریت و هم‌چنین عواقب بالقوه اعمال و رفتار انسان با طبیعت را بازتاب می‌دهد. در این پژوهش سعی خواهیم کرد با بهره‌گیری از نظریه فلسفی اکوفمینیسم به بررسی اصول اخلاق زیست‌محیطی در رمان «زن در لبه‌ی زمان» بپردازیم.

۱-۱- بیان مسأله

با توجه به مقدمه بالا، حال این سوال پیش می‌آید که مارگ پیرسی در رمان «زن در لبه‌ی زمان»، که هم‌زمان با جنبش‌های فمینیستی و زیست‌محیطی دهه‌ی ۱۹۷۰ نوشته شده، تا چه حد تحت‌تأثیر این جنبش‌ها بوده و در اثرش الگوهای سرکوب و استثمار و اصول اخلاق زیست‌محیطی را چگونه صورت‌بندی می‌کند و این که با بررسی توصیفی-تحلیلی رمان چگونه می‌توان نتیجه گرفت که برای رعایت اصول اخلاقی زیست‌محیطی تغییر بنیادین در جهان‌بینی، طرز فکر و رفتار و نگرش انسان‌ها ضرورت دارد و چرا نتیجه‌ی آن رسیدن به آزادی فردی و اجتماعی و هم‌چنین رهایی طبیعت از یوغ سرکوب و استثمار می‌باشد.

در این مقاله بر آن هستیم رمان «زن در لبه‌ی زمان» مارگ پیرسی را با بهره‌گیری از نظریات اکوفمینیستی تحلیل و الگوهای سرکوب و استثمار طبیعت و هم‌چنین نحوه‌ی صورت‌بندی اصول اخلاق زیست‌محیطی و زمینه‌ی لازم برای رعایت آن‌ها و نتیجه رعایت این اصول را کشف کنیم.

۱-۲- پرسش‌های پژوهش

این مقاله سعی دارد به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

- ۱- مارگ پیرسی بر چه اساسی الگوهای سرکوب و استثمار زنان و طبیعت را در این رمان طرح می‌کند؟

^۱ . Dystopia

^۲ . *Woman on the Edge of Time*

^۳ . Marge Piercy

- ۲- پیرسی در رمان چه پیامدهایی برای انتخاب‌های انسان در قبال طبیعت بیان می‌کند؟
- ۳- رمان به رعایت کدام اصول اخلاق زیست‌محیطی برای برون‌رفت از سرکوب و استثمار طبیعت تأکید دارد؟
- ۴- نویسنده، مفهوم «تغییر بنیادین» برای رعایت اصول اخلاق زیست‌محیطی و در نتیجه نیل به آزادی فردی و اجتماعی، رهایی طبیعت از یوغ سرکوب و استثمار و نهایتاً حفظ محیط‌زیست را چگونه صورت‌بندی می‌کند.
- ۱-۳- روش پژوهش
- این پژوهش به روش توصیفی از نوع تحلیل محتوای کیفی اثر، انجام پذیرفته و طی آن تلاش شده است با توجه به مبانی نظری اکوفمینیسم در زمینه‌ی اخلاق زیست‌محیطی ناظر بر الگوهای سرکوب زنان و طبیعت محتوای رمان مورد خوانش قرار دهد.
- ۱-۴- پیشینه‌ی پژوهش
- کتابها و مقالات متعددی درباره‌ی رمان زن در لبه‌ی زندگی پیرسی نوشته شده است، اما همه‌ی آن‌ها به زبان انگلیسی و از زوایای متعددی از جمله از منظر فمینیسم به آن نگریسته‌اند.
- برای مثال اویرنه دیرده^۱ (۲۰۱۹) در مقاله‌ی «ضد آرمانشهری مارگ پیرسی در رمان زن در لبه زمان»^۲ از منظر آرمانشهر به رمان نگریسته و از آن به‌عنوان «دعوت به توانمندسازی زنان و تأمل درباره‌ی روش‌های متفاوت بودن» یاد می‌کند.
- کونول باکای^۳ (۲۰۱۹) در مقاله‌ی «مطالعه‌ی اکوفمینیستی رمان زن در لبه زمان مارگ پیرسی»^۴ خوانشی اکوفمینیستی بدست می‌دهد و نقد رمان از سرمایه‌داری مردسالار را تحلیل می‌کند و نتیجه می‌گیرد که رمان پیوندی متقابل بین زن و طبیعت را مطرح کرده و به‌دنبال برابری و هم‌چنین تغییر بنیادین در سطح جهانی در نگاه به زنان و طبیعت است.
- تام مویلان^۵ (۲۰۱۴) در کتاب در جستجوی غیرممکن: داستان علمی-تخیلی و خیال‌پردازی آرمانشهری^۶ معتقد است که رمان، جنبه‌ی سیاسی داشته و با انقلاب و عمل‌گرایی سروکار دارد. او نتیجه می‌گیرد که پیرسی اراده به تغییر در زمان حال و میل به تحول درونی را ضرورتی برای گشودن راه برای آینده‌ای آرمانشهری و تلاشی برای نیل به دگرگونی در قدرت مرکزی می‌بیند.

۱. O'Byrne Deirdre

۲. Marge Piercy's Non-Utopia in *Woman on the Edge of Time*

۳. Gunul Bakay

۴. Ecofeminist Reading of Marge Piercy's *Woman on the Edge of Time*

۵. Tom Moylan

۶. *Demad the Impossible: Science Fiction and Utopian Imagination*

لوسی سارگیسون^۱ (۱۹۹۶) در کتاب آرمانشهرهای فمینیستی معاصر: زنان و سیاست^۲ می‌نویسد: پیرسی سعی میکند اهمیت حفظ محیط‌زیست و همچنین توجه به تنوع زیستی را به خواننده القا کند. وارا نوررو^۳ (۱۹۹۴) در مقاله‌ی سیاست تلفیق و تجسم: رمان‌های «زن در لبه زمان» و «او (مذکر)، او (مونث) و آن» بعنوان معرفت‌شناسی‌های مقاومت فمینیستی^۴، بررسی معرفت‌شناسی فمینیسم فرهنگی متمرکز شده و نتیجه می‌گیرد که مسائلی از قبیل انتخاب، زورگویی و کنترل موضوعات محوری رمان «زن در لبه‌ی زمان» بوده و تنها راه نجات از این وضعیت مقاومت است. بیلی ماسیوناس^۵ (۲۰۱۰) در مقاله‌ی معرفت‌شناسی فمینیستی در رمان زن در لبه زمان پیرسی^۶ به بررسی نگرش رمان‌نویسان فمینیست معاصر آمریکا به موضوع معرفت‌شناسی فمینیسم و مواجهه‌ی آن با موضوع تبعیض نژادی و جنسیتی علم پرداخته و نتیجه گرفته است: پیرسی در رمان خودش به تغییرات دگرگون‌ساز در عامل شناخت، روش‌های شناخت و دنیای مورد شناخت تأکید دارد. حلیمه عنایت و حیدر فتح‌زاده (۱۳۸۸) در مقاله‌ی مشترک «رویکرد نظری به اکوفمینیسم» به زبان فارسی به بسط و تشریح مفهوم اکوفمینیسم و نقش جامعه‌شناختی آن در پاسخ‌گویی به مشکلات محیط‌زیستی در جهان کنونی پرداخته‌اند. علی عزیزی و مصطفی نقوی (۱۳۹۱) نیز در مقاله‌ی مروری بر سیر تطور اخلاق زیست‌محیطی سیر تحولات رخ داده در مطالعات اخلاق زیست‌محیطی در بستر تاریخی و هم‌چنین رویکردهای مختلف دانشمندان اخلاق زیست‌محیطی در مواجهه با طبیعت را در طول زمان بررسی می‌کنند. آن‌ها موضوعاتی از قبیل تکوین اندیشه‌ی زیست‌محیطی، اخلاق زمین^۷ آلدو لئوپولد و احترام به طبیعت، بوم‌شناسی ژرف‌نگر^۸، حقوق حیوانات^۹، اکوفمینیسم و بوم‌شناسی اجتماعی را مورد مطالعه قرار داده‌اند. نگارندگان ضمن بهره‌گیری از پژوهش‌های بالا در چارچوب نظریه‌ها و فلسفه‌های اکوفمینیسم، بر روی اخلاق زیست‌محیطی در نقد و بررسی اخلاق زیست‌محیطی در رمان «زن در لبه‌ی زمان» تمرکز داشته و در ادامه مفهوم تغییر فردی و اجتماعی و آزادی که نتیجه‌ی تغییر است را شرح و بسط می‌دهند.

^۱ . Lucy Sargisson

^۲ . *Contemporary Feminist Utopianism: Women and Politics*

^۳ . Vara Neverow

^۴ . *The Politics of Incorporation and Embodiment: Woman on the Edge of Time and He, She and It as Feminist*

^۵ . Billie Maciunas

^۶ . *Feminist Epistemology in Piercy's Woman on the edge of Time*

^۷ . Land Ethics: اولین بار توسط آلدو لپود به کار برده شد و به اخلاق زمین ترجمه شده است. اخلاق زمین شاخه‌ای از اخلاق محیط‌زیستی است که مسائل و ملاحظات اخلاقی انسان در رابطه با زمین را بررسی می‌کند.

^۸ . Deep Ecology: بوم‌شناسی ژرف‌نگر اول بار توسط آرنه نس در سال ۱۹۷۲ بکار گرفته شد که به مجموعه‌ای از باورها اطلاق می‌شود که تغییر عمده در نگرش‌ها و رفتارهای انسان را ضروری می‌داند و معتقد است همه موجودات زنده دارای ارزش ذاتی هستند.

^۹ . Animals' Rights

۲- مبانی نظری

در این بخش تلاش خواهیم کرد ضمن ترسیم کلی اکوفمینیسم، ارتباط آن با اخلاق زیست‌محیطی را شرح دهیم.

۲-۱- مرور کلی اکوفمینیسم

اکوفمینیسم^۱ از جمله جنبش‌ها و فلسفه‌هایی بود که در دهه‌ی ۷۰ میلادی ظهور کرد. مفهوم اکوفمینیسم را در سال ۱۹۷۴ خانم فرانسوا دوابون^۲ فرانسوی در کتاب «فمینیسم یا مرگ»^۳ ابداع کرد و سپس هم‌زمان با جنبش‌های محیط‌زیستی و فمینیستی در دهه‌ی ۷۰ میلادی بسط یافت. اکوفمینیسم به تبیین رابطه‌ی متقابل زن و طبیعت و بررسی الگوهای سرکوب آن‌ها و تبیین آن‌چه بالقوه، موجب بهبود شرایط زیستی و رهایی آن‌ها می‌شود، می‌پردازد و معتقد است که سلطه‌ی مردان بر زنان و طبیعت، ریشه در سرمایه‌داری مردسالار داشته و در طول تاریخ ساختار مردسالار سودمحور سرمایه‌داری، زنان و طبیعت را به طور مشابه و همسان استثمار کرده است. (دوابون، ۱۹۷۴: ۲۱) اکوفمینیسم به شاخه‌های متعددی تقسیم‌بندی می‌شود که از آن جمله می‌توان به اکوفمینیسم لیبرال، اکوفمینیسم اجتماعی یا مادی، اکوفمینیسم فرهنگی/معنوی اشاره کرد، اما به‌طور کلی هدف اصلی همه شاخه‌های اکوفمینیسم همان-طور که کارن جی. وارن می‌گوید نه تنها نفی سلطه بلکه طرح بدیل‌هایی برای سبک‌های مختلف زندگی می‌باشد که بر احترام متقابل و ارتباطات سالم، بنا شده باشد که در آن تمام اشکال سرکوب و استثمار گروه‌های اقلیت به پایان رسیده باشد (وارن، ۲۰۰۰: ۴۳)؛ نظریه‌پردازان این دیدگاه معتقدند اکوفمینیسم، زن و طبیعت را از قید سرکوب و تحقیر و استثمار رهایی بخشیده و و به‌قول کارولین مرچنت «توان زنان در ایجاد تغییر و تحول و تضمین حیات بر روی کره زمین را برجسته می‌کند» (وارن، ۲۰۰۰: ۱۰۰). تصویری که اکوفمینیسم از طبیعت ترسیم می‌کند نه یک موجود منفعل بلکه یک کل به‌هم پیوسته است که از نظام‌های هماهنگ و فعال تشکیل شده است. در این نگاه نظام‌مند، طبیعت به‌عنوان منبعی برای استثمار محسوب نشده، بلکه خود پدیده‌ای فعال، مستقل، خودمختار و اثرگذار می‌باشد.

وارن (۲۰۰۰) براساس نظریه‌ی «منطق سلطه» که ارائه می‌کند، معتقد است کلیه‌ی اشکال سلطه بر زنان، طبیعت و حتی اقلیت‌های اجتماعی که به‌طور سنتی دیگری^۴ به‌شمار می‌روند به هم شبیه بوده و با هم ارتباط دارند و سلطه بر زنان و طبیعت از یک منطق مشترک نشأت می‌گیرد و از یک منطق مشابه برای استیلاء بر زنان و طبیعت بهره می‌برد. به‌نظر وارن «منطق سلطه» نابرابری بین زن و مرد و انسان و طبیعت را مشروع دانسته و دوگانه‌هایی مثل مذکر/ مونث و انسان/ طبیعت را خلق می‌کند و برای مرد و انسان در این

۱. Ecofeminism

۲. Françoise d'Eaubonne

۳. *Le Feminisme ou la Mort*

۴. Other

دوگانه‌ها ارزش بیشتری قائل می‌شود و سلطه و استثمار زنان و طبیعت را با این منطق توجیه می‌کند. این منطق منجر به ایجاد ساختارهای اجتماعی هرمی، دوگانه و ذات‌گرا می‌شود که در آن‌ها زنان و طبیعت در پایین‌ترین رده‌های سلسله مراتبی قرار می‌گیرند. وارن معتقد است برای شکستن این ساختارها ما باید تفاوت‌ها را ارج بنهیم و به طبیعت عشق بورزیم و احترام بگذاریم و از آن مراقبت کنیم (وارن، ۲۰۰۰: ۴۷). او تأکید می‌کند برای پیدا کردن راه‌حل و برای از بین بردن سلطه، شناخت این ارتباطات مهم است (وارن، ۲۰۰۰: ۴۳). به اعتقاد وارن «منطق سلطه» در کلیه سیاست‌ها، رفتارها و طرز فکرها در جامعه به قدرت مردان برتری بخشیده و بر همین اساس برتری را در جامعه به آن‌ها داده است (وارن، ۲۰۰۰: ۶۴). او می‌گوید همان منطقی که به مردان اجازه می‌دهد زنان را استثمار کنند به آن‌ها اجازه می‌دهد طبیعت را هم با همان روش‌ها استثمار کنند. برای این که بر منطق سلطه فائق آییم و یک نظام اخلاقی کثرت‌گرای همه‌شمول را شکل دهیم که در آن صدای همه موجودات شنیده شود و فضای گفتگو گشوده شده و نیازهای همه‌ی گروه‌ها و افراد، مورد توجه قرار گیرند، بایستی ساختارهای هرمی، پدرسالار و تضادهای دوگانه را در هم بشکنیم و تفاوت‌ها و تنوع زیستی همه موجودات را به رسمیت بشناسیم. بنابراین اکوفمینیسم تلاش می‌کند بر این ساختارها فائق آید و بگوید که زندگی در روی کره زمین به صورت یک شبکه مرتبط به هم، متشکل از انواع متعدد موجودات با تنوع زیستی مختلف می‌باشد و اگر ما به این درک از مفهوم زندگی برسیم می‌توانیم ارزش‌ها، طرز تفکر، جهان‌بینی و رفتار خود را نسبت به گروه‌های به حاشیه رانده شده، تغییر دهیم. برای این که همه موجودات بتوانند به زیست خود در کره‌ی خاکی ادامه بدهند انسان‌ها ضمن پذیرش تفاوت‌ها و تنوع زیستی، بایستی در ارتباط خود با طبیعت بازنگری کرده و بر دوگانه فرهنگ/طبیعت غلبه کنند. مهم‌ترین ضرورت برای بازنگری در ارتباط انسان و طبیعت، انسان ضمن تغییر بنیادین در نگرش‌های فرهنگی بپذیرد که همه موجودات در طبیعت دارای ارزش ذاتی و استقلال فردی بوده و تفاوت‌های خود را داراست تا در نتیجه اصول اخلاق زیست‌محیطی یعنی عشق و علاقه به طبیعت، احترام به طبیعت، مراقبت از طبیعت و درک متقابل انسان و طبیعت جای نفرت و خشونت و سرکوب را گرفته و در مرکز توجه قرار گیرند.

موضوع مهم دیگری که اکوفمینیسم روی آن تأکید دارد ظهور علوم و فنون جدید و تبدیل آن‌ها به ابزار سرکوب و سلطه در دوره‌ی مدرن می‌باشد. کارولین مرچنت در کتاب معروف «مرگ طبیعت» به طور مبسوط شرح می‌دهد که با ظهور علوم و فنون جدید در قرن هفدهم، طبیعت در نگاه انسان از یک موجود طبیعی، به یک موجود مکانیکی تبدیل شد و انسان همواره به زعم خود تلاش کرده است ضمن رام کردن طبیعت غیرقابل کنترل آن را مهار کند. همین امر، نقطه‌ی آغازین مرگ طبیعت بوده است

(مرچنت، ۱۹۸۰: ۶۹). مرچنت اخلاق مشارکتی^۱ را به عنوان راه‌حلی برای نجات طبیعت از سیطره‌ی علم پیشنهاد و معتقد است در چارچوب اخلاق مشارکتی «انسان‌ها با هم و انسان با طبیعت برابر هستند و ساختار سلطه و سرکوب در آن از بین رفته است» (مرچنت، ۱۹۹۶: ۸). در این ساختار اخلاقی، انسان‌ها به عنوان کمک‌حال، شریک و همکار طبیعت شناخته می‌شوند و در قبال همدیگر تعهدات و مسئولیت‌هایی دارند. در این ساختار اخلاقی، انسان ضمن به رسمیت‌شناختن تفاوت‌ها، به تنوع زیستی هم‌دیگر احترام می‌گذارند.

وال پلام وود دیگر فیلسوف اکوفمنیست «منطق دوگانگی»^۲ را مطرح می‌کند و معتقد است این باور که آدمی دارای قدرت تعقل و اندیشه می‌باشد، دوگانه‌ی انسان-طبیعت را ساخته و با این منطق در طول تاریخ به استثمار و بهره‌کشی و سلطه بر طبیعت پرداخته است. او معتقد است برای گذر از این ساختارهای تبعیض‌آمیز که برتری را به انسان می‌دهد و استثمار طبیعت را موجب می‌شمارد باید تحولی در ارتباط انسان و طبیعت روی دهد. این تحول همان به رسمیت‌شناختن تفاوت‌ها و تنوع در طبیعت می‌باشد؛ بدین معنا که طبیعت با انسان تفاوت‌هایی دارد (پلام وود، ۱۹۹۳: ۶۶-۶۸). این نوع نگاه به طبیعت باعث از بین رفتن نگرش برتری‌جویانه شده و در نتیجه موجب شکوفائی تفاوت‌ها در طبیعت می‌شود. از نظر پلام وود، نظام اخلاقی زمانی به طور درست بنا نهاده می‌شود که در آن، فضا برای مفاهیم به حاشیه رانده شده؛ هم‌چون احترام، مراقبت، همدلی، قدرشناسی، دوستی، محبت و مسئولیت‌پذیری باز شود. (پلام وود، ۱۹۹۳: ۸)

با توجه به توضیحات بالا، این جنبش بر پایان دادن به سلطه‌ی مردان بر زنان و طبیعت و هم‌چنین به رسمیت‌شناختن تفاوت‌ها و تنوع و نیز مراقبت از طبیعت و عشق و احترام به آن تأکید دارد و معتقد است برای رسیدن به این وضعیت بایستی در الگوهای فکری، رفتاری و ارزش‌های انسان‌ها تغییر و تحول بنیادین رخ دهد. بر همین اساس این پژوهش سعی می‌کند با لحاظ داشتن نظریه‌های اخلاقی که اشاره شد به بررسی اصول اخلاق زیست‌محیطی احتمالی در رمان «زن در لبه‌ی زمان» پیروسی پردازد.

۳- تحلیل داده‌ها

برای درک بهتر از رمان زن در لبه تیغ ابتدا رندگی مارگ پیروسی را مروری کوتاه خواهیم کرد. سپس ضمن ارائه خلاصه‌ای از داستان رمان، الگوهای سلطه در رمان را بررسی خواهیم کرد. برای ارائه تصویری روشن از ویرانشهر و آرمانشهر مد نظر نویسنده ویرانشهر نیویورک و آرمانشهر ماتاپوئیست را با هم مقایسه کرده و سپس نمودهای اخلاق زیست‌محیطی در رمان را تحلیل کرده و نهایتاً به موضوع محوری مفهوم تغییر در رمان خواهیم پرداخت.

۱. Partnership Ethics: نظریه‌ی اخلاق زیست‌محیطی بود که اول‌بار توسط کارواین مرچنت مطرح شد و تحت‌عنوان اخلاق

مشارکتی ترجمه شده است.

۲. Logic of Dualism

۳-۱- مروری کوتاه بر زندگی‌نامه مارگ پیرسی

مارگ پیرسی در سال ۱۹۳۶ در ایالت میشیگان آمریکا به دنیا آمد. در سال ۱۹۵۷ از دانشگاه میشیگان مدرک لیسانس و در سال ۱۹۶۸ از دانشگاه نورث وسترن مدرک فوق‌لیسانس خود را گرفت. او از جمله کسانی بود که در جنبش‌های اجتماعی ۱۹۶۸، از جمله جنبش حقوق شهروندی حضور فعال داشت. او تاکنون بیش از ۱۷ کتاب شعر، ۱۵ جلد رمان و یک جلد نمایش‌نامه به چاپ رسانده است. مسائل مرتبط با جامعه، سیاست، زنان و طبیعت موضوعاتی هستند که کتاب‌های او را تشکیل داده‌اند. رمان «زن در لبه‌ی زمان» در سال ۱۹۷۶ منتشر شد که از مشهورترین رمان‌های پیرسی به شمار می‌رود. مسائل زنان، مشکلات زیست‌محیطی و اخلاق مرتبط با محیط‌زیست و تغییر در اندیشه‌ها، رفتارها و ارزش‌های فردی و اجتماعی از موضوعات مهمی هستند که رمان «زن در لبه‌ی زمان» به آنها می‌پردازد.

۳-۲- الگوهای سلطه در رمان

پیرسی رمان را در دوره‌ای نوشت که بقول کیت ام. بوکر جنبش‌های اجتماعی و زیست‌محیطی در کانون فعالیت‌های اجتماعی بودند (بوکر، ۱۹۹۴: ۱). پیرسی در چنین فضایی رمانش را نوشت تا معضلات اجتماعی و زیست‌محیطی موجود که جهان را تهدید می‌کنند، به تصویر بکشد. او ضمن اشاره به اصول اخلاق زیست‌محیطی، به یک تغییر مداوم بنیادی که بر سرنوشت طبیعت جهانی تأثیرگذار باشد تأکید می‌نماید؛ هم‌چنان که اریک او توو^۱ می‌گوید «[او] به تغییرات فرهنگی زیادی می‌اندیشد» (اتوو، ۲۰۰۶: ۷) و «آینده ممکن و محتمل سالمی را تجسم می‌کند که افسانه‌ی توسعه‌ی سرمایه‌داری را به مبارزه می‌طلبد» (اتوو، ۲۰۰۶: ۱۳۷).

رمان «زن در لبه‌ی زمان» قصه‌ی زنی آمریکایی-مکزیک‌ای را در دهه‌ی هفتاد میلادی روایت می‌کند که به یک آرمان‌شهر برای بشریت در آینده، نظری اجمالی دارد. پیرسی سعی می‌کند در این رمان، آینده‌ی بهتری برای انسان و طبیعت را تبیین کند و نشان دهد که با تغییر و عمل‌گرایی می‌توان به سمت آن حرکت کرد. او با نشان دادن زوایای پنهان جامعه، لثزی را در اختیار خواننده قرار می‌دهد که واقعیات موجود جامعه را بهتر ببیند و به او بفهماند که بدیل بهتری برای جامعه موجود وجود دارد که با تغییر ساختارهای اجتماعی و زیست‌محیطی دست‌یابی به آن امکان‌پذیر است. رمان به خواننده کمک می‌کند تا به دنیا از زاویه‌ی متفاوت و نگاهی تازه بنگرد و آن را جور دیگری ببیند و برای ساختن جامعه‌ای بهتر همواره امید داشته باشد. ضمن اینکه او هشدار می‌دهد اگر به موقع اقدامی صورت نگیرد کره زمین سرنوشت تلخی را تجربه خواهد کرد.

۱. Eric Otto

رمان «زن در لبه‌ی زمان» جامعه‌ای را در آینده ترسیم می‌کند که عاری از زن‌ستیزی و استثمار محیط‌زیست است. پیرسی در این رمان روابط و هنجارهای اجتماعی را به چالش کشیده و لزوم پیوند بین انسان و محیط پیرامونی او را مورد تأکید قرار می‌دهد. او نقش تک‌تک افراد جامعه را در شکل‌گیری آینده‌ی کره‌ی خاکی به چالش می‌کشد و پیامدهای انتخاب‌های اخلاقی او را در رابطه با طبیعت و بحران‌های زیست‌محیطی گوش‌زد کرده و نیاز فوری به رسیدن به یک خودآگاهی زیست‌محیطی را در دنیای مدرن یادآوری می‌نماید. رمان به‌عنوان بستری برای تأمل و گفت‌وگو درباره‌ی مسئولیت‌های ما به‌عنوان افراد جامعه در حفظ محیط‌زیست برای آینده‌ی نسل بشری عمل می‌کند. امروزه با توجه به رشد چالش‌ها و معضلات تغییرات اقلیمی و بحران‌های محیط‌زیستی، مسائل اخلاقی که رمان مطرح می‌کند بیش از پیش اهمیت پیدا کرده و در آینده‌ای که رمان ترسیم می‌کند، انسان با عواقب اعمال و رفتار خود با طبیعت مواجه شده و بنابراین هر روز مجبور به اتخاذ تصمیم‌های اخلاقی جدیدتری می‌باشد.

کونسویلا گنی راموس^۱ یک زن فقیر رنگین پوست مکزیکی - آمریکایی است. او به اتهام رفتارهای خشونت‌آمیز، بیمار روحی و روانی تشخیص داده شده و در بیمارستان بستری شده است. پزشکان تصمیم گرفته‌اند پس از انجام آزمایشات پزشکی در مغز او تراشه‌ای کاشت کنند تا بتوانند او را بیشتر تحت کنترل خود داشته باشند. در این اثنا او با بهره‌گیری از توان ذهنی خویش برای گریختن از وحشت نهفته در بیمارستان اعصاب و روان در زمان سفر می‌کند و با مردمانی در آینده در سال ۲۱۳۷ ارتباط برقرار می‌کند که در آرمان‌شهر^۲ ماتاپوئست^۳ در توازن با طبیعت زندگی می‌کنند.

پیرسی اساساً در رمان «زن در لبه‌ی زمان» دو دنیای متضاد را صورت‌بندی می‌کند. دنیای اول دنیایی است که پیرسی از آمریکای سال ۱۹۷۶ ترسیم می‌کند که گنی راموس در آن زندگی می‌کند. این دنیا، دنیای دوگانگی‌هایی از قبیل مرد/زن، سفید/سیاه، ثروتمند/فقیر و غیره می‌باشد و دارای یک ساختار هرمی تبعیض‌آمیز است که در آن زنان، فقرا و سایر گروه‌های طردشده اجتماعی در پایین‌ترین سطح جامعه قرار دارند و ثروت و فناوری در خدمت نهادهای قدرت برای سرکوب و سوء استفاده از گروه‌های طردشده اجتماعی است.

گنی راموس در دوره‌ی دانشگاه با مردی آشنا و با ازدواج می‌کند که در یک نزاع خیابانی به ضرب چاقو کشته می‌شود. سپس با ادی راموس^۴ ازدواج می‌کند که او را دائماً کتک می‌زند و سرش کلاه می‌گذارد علیرغم اینکه گنی از ادی صاحب دختری می‌شود، بدلیل رفتارهای خشونت‌آمیز او از او جدا

1. Consuela Connie Ramos

2. Utopia

3. Mattapoissett

4. Eddie Ramos

می‌شود. کُنی راموس یک‌بار دیگر با فرد سیاه‌پوست نابینایی بنام کلود ازدواج می‌کند که در خیابان‌ها ساکسیفون می‌زند. او کُنی راموس را عاشقانه دوست دارد و از دخترش آنجلینا به‌خوبی مراقبت می‌نماید. اما کلود به دلایل واهی دستگیر و در زندان پس از آزمایش واکسن هپاتیت می‌میرد. این امر موجب افسردگی شدید کُنی راموس شده و گاهی رفتار خشنی با دخترش در پیش می‌گیرد و این دلیلی می‌شود که دخترش را از او گرفته و سرپرستی او را با نظر دادگاه به یک خانواده سفید پوست بسپارند.

دالی برادر زاده کُنی راموس روزی برای فرار از زورگویی جرال‌دو و رها شدن از سقط جنین اجباری به خانه او پناه می‌آورد. وقتی جرال‌دو برای بردن دالی به آن‌جا مراجعه می‌کند، مشاجراتی بین کُنی راموس و او در می‌گیرد که طی آن کُنی توسط جرال‌دو مورد ضرب و شتم قرار می‌گیرد و پس از مراجعه پلیس که همه کارکنانش مرد هستند، برچسب خشونت و دیوانگی بر او زده شده و جهت درمان به بیمارستان اعصاب و روان منتقل می‌شود. در بیمارستان دکتر ردینگ^۱، دکتر مورگان^۲ و دکتر آکر^۳ تلاش می‌کنند تا الکتروودی در مغز کُنی راموس بکارند تا ضمن کنترل عمل کرد ذهنی او، خشونت او را کاهش دهند، اما پس از کاشت الکتروود کُنی راموس به هوش نمی‌آید و پزشکان پس از درآوردن الکتروود تصمیم می‌گیرند که قسمتی از مغز او را ببرند؛ لذا کُنی از بیمارستان فرار می‌کند و به خانه برادرش لوئیس^۴ پناه می‌برد. لوئیس از او می‌خواهد که در گل‌خانه او کار کند و در امورات زندگی او دخالت نکند و علی‌رغم این که او به‌خاطر وضع مالی و جایگاه اجتماعی‌اش می‌تواند خواهرش را از بیمارستان نجات دهد، اما سعی می‌کند او را دوباره به بیمارستان بازگرداند. کُنی راموس در زمان کار در گل‌خانه گیاهان سمی را جمع‌آوری و پس از مراجعت به بیمارستان در قهوه دکترها ریخته و آن‌ها را مسموم می‌کند.

در این شرایط سخت سرکوب و تحقیر کُنی راموس به دنبال راهی است. او پس از آگاه شدن از سلطه مردان جامعه بر جسم و روح و زندگی‌اش تلاش می‌کند تا از قید منطق دوگانه و منطق سلطه‌ای که ساختار هرمی جامعه را بر ساخته‌اند و قدرت را به مردان و نهادهای مردانه‌ای مثل نهاد خانواده، نهاد پلیس، نهاد زندان و نهاد بیمارستان داده‌اند، فرار کند و به رهایی برسد. این نهادها نماینده دنیایی هستند که در آن قدرت مردان برای استیلاء و کنترل جسمی و ذهنی زنان بلامنازع است و عاملیت زنان ارزش و جایگاهی ندارد. او ضمن تلاش برای رهایی خود به دفاع از برادرزاده خود می‌پردازد و توسط جرال‌دو کتک می‌خورد. او برای این که از ساختارهای مردسالار رهایی یابد دو بار از بیمارستان فرار می‌کند، اما هر دو بار توسط مردان پلیس و برادرش لوئیس به بیمارستان بازگردانده می‌شود و چون در دنیای واقعی

1 . Redding

2 . Morgan

3 . Acker

4 . Luis

نمی‌تواند به آزادی دل‌خواه خود برسد با استفاده از قدرت ذهنی خود به سفر در زمان در آینده می‌رود و طی آن سفرهای دنیای اتوپای ماتاپویست را تجربه می‌کند. او برای رسیدن به دنیایی بهتر سفری را به سوی آزادی می‌آغازد و در این سفر به قدرت و اراده‌ی خود به‌عنوان یک زن آگاهی پیدا می‌کند و در می‌یابد برای رهایی از زنجیر سلطه مردان باید در مقابل ظلم و ستم مقاومت کند.

«زن در لبه‌ی زمان» سوالات اخلاقی متعددی را در ارتباط با محیط‌زیست پیش‌روی خواننده می‌گذارد. این سوالات ارتباط انسان با محیط‌زیست و مفاهیم اخلاقی هم‌چون مراقبت از طبیعت، احترام به طبیعت، عشق به طبیعت و به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و تنوع زیستی طبیعت را در بر می‌گیرند. پیروسی نگرش جدیدی را صورت‌بندی می‌کند که به واسطه آن بتوان یک بنای اخلاقی و ذهنی را برای ارتباط سالم و صحیح با طبیعت پی‌ریزی کرد. او سعی می‌کند برای این سوال پاسخی بیابد که ما چه کار باید بکنیم تا شرایط موجود جامعه را تغییر دهیم تا بتوانیم جامعه‌ای مثل ماتاپویست بر اساس اصول اخلاق زیست‌محیطی بسازیم؟ او این اصول اخلاقی را با سفر ذهنی^۱ شخصیت اصلی رمان کُنی راموس^۲ به آرمان‌شهر ماتاپویست کشف می‌کند. رمان پیروسی به خواننده می‌گوید اگر در پی جامعه‌ای متفاوت و برابر برای همه باشندگان آن جامعه هستیم. بالاچار باید مثل جامعه ماتاپویست ارزش‌های اخلاقی و نوع ارتباط‌مان با طبیعت را باز تعریف کنیم. پیروسی هشدار می‌دهد توسعه‌ای که مطلوب سرمایه‌داری غرب است به استثمار طبیعت، افزایش مشکلات زیست‌محیطی و تشدید کنترل‌ها و تحدید بیشتر آزادی‌ها و شکاف بیشتر طبقاتی بین فقیر و غنی دامن خواهد زد. او با خلق شخصیتی کُنی راموس آینده‌ای را ترسیم می‌کند که ما را به اندیشیدن درباره‌ی فرهنگ مصرف‌گرایی و بهره‌کشی از منابع طبیعی وا دارد. او با پرداختن به تاثیر شگرف صنعتی‌سازی بر دنیای طبیعت هشدار می‌دهد. مصرف‌گرایی و بی‌اعتنایی به محیط‌زیست، به ویرانی اکوسیستم‌ها و نابودی منابع طبیعی و آلودگی و کمبود منابع منجر خواهد.

سیاست توسعه‌ای مطلوب پیروسی، سیاستی است که مبتنی بر تعهد و مسئولیت‌پذیری باشد و تک‌تک افراد یک جامعه تعهد و مسئولیت‌پذیری اخلاقی برای حل مشکلات محیط‌زیستی داشته باشند. به‌طوری که هر یک از ما مثل مردم یک آرمان‌شهر، آن‌چنان که پیروسی در رمان می‌گوید: «خود را هم‌دم آب، هوا، پرندگان، ماهی‌ها و درختان بدانیم» (پیروسی، ۱۹۷۶: ۳۷).

رمان «زن در لبه زمان» دیالکتیکی بین زمان حال حاضر و یک آینده آرمان‌شهری است که در آن تغییری که موجب دگرگونی شود^۳، امری ممکن می‌باشد. در آرمان‌شهری مثل ماتاپویست نوع نگرش و رفتار انسان با طبیعت دگرگون شده و انسان با طبیعت رفتاری منطقی دارد، به آن احترام می‌گذارد،

۱. Mental Journey

۲. Connie Ramos

۳. Transformative Change

دوستش دارد و از آن مراقبت^۱ می‌کند. کُنی در آرمان‌شهر ماتاپوئیست از وجود برابری^۲، عدالت^۳، آزادی^۴، و هم‌بستگی بین مردم و طبیعت^۵ آگاه می‌شود که در جامعه‌ی آمریکای مورد نظر پیروی وجود ندارند. در مقایسه با جامعه ماتاپوئیست، در جامعه سرمایه‌داری آمریکا یک «دیگری»^۶ به حاشیه رانده شده به حساب می‌آید و هم‌واره به‌عنوان یک زن رنگین پوست فقیر مورد ستم واقع شده است. چرا که ساختار قدرت سرمایه‌داری حاکم بر آمریکا، زنی با ویژگی‌های کُنی راموس را برنمی‌تابد و همیشه از چنین انسان‌هایی یک دیگری ساخته است که تهدیدی بر آن ساختار محسوب می‌شوند. بر اساس همین منطق، او هم‌واره مورد ستم و سوء استفاده قرار گرفته است. جامعه‌ای که او در آن زندگی می‌کند، مملو از ظلم و سرکوب، شکاف طبقاتی، سوء استفاده‌های جنسی می‌باشد و با انسان به منزله‌ی یک موجود مادون انسان^۷ رفتار می‌شود. در این ساختار اجتماعی، زنان کم‌ارج‌تر از مردان و مردان چیزی کمی بهتر از ماشین عمل می‌کنند. در چنین جامعه‌ای کُنی راموس برچسب بیمار، فرزند آزار، دیوانه و غیرمنطقی می‌خورد و بالاجبار باید راهی بیمارستان روانی شده و تحت کنترل و نظارت باشد. بنابراین پس از این‌که او قربانی جامعه سرمایه‌داری می‌شود، قادر نیست آزادانه فکر کند و به یک موجود منفعل تبدیل می‌شود که از خود اراده‌ای ندارد و می‌تواند به‌آسانی توسط ساختار قدرت حاکم تحت کنترل باشد و مورد سوء استفاده قرار گیرد چرا که در غیر این صورت، فکر و اندیشه و رفتار او تهدیدی برای قدرت سرمایه‌داری حاکم تلقی می‌شود. بنابراین همان‌طور که تام مویلان می‌گوید او از عرصه‌ی خشونت‌های خیابانی به عرصه‌ی خشونت و تبعیض نژادپرستانه نهاد بیمارستان اعصاب و روان منتقل می‌شود (مویلان، ۲۰۱۴: ۱۱۷). این نهادها را که مختص بیماری‌های روحی و روانی می‌باشند برای تحت نظر داشتن و کنترل بهتر انسان‌ها درست کرده‌اند. در این بیمارستان از آزمایشات پزشکی روی کُنی راموس به منزله‌ی ابزاری برای بهره‌-کشی علمی استفاده می‌شود تا مداوای او. در چنین شرایطی است که کُنی راموس با استفاده از توان ذهنی خود با لوسینت در ماتاپوئیست آرمان‌شهری که در آینده واقع شده است، ارتباط برقرار می‌کند و از آن‌ها تفکرات انقلابی و عمل‌گرایانه را برای مقابله با ظلم و سرکوب و ایجاد تغییر در رفتارها و نگرش‌های جامعه‌ی خود یاد می‌گیرد. در طول این سفر ذهنی است که در باورهای قدیمی کُنی راموس تغییر و تحول بنیادین ایجاد می‌شود به‌طوری‌که او به یک نوع بلوغ فکری می‌رسد و مطمئن می‌شود که رسیدن به آرمان‌شهری مثل ماتاپوئیست امکان‌پذیر است. به‌واسطه این سفر ذهنی با تحولی که در ذهن و شخصیت

۱. Respect, Love, Care: اصول اخلاق زیست‌محیطی می‌باشند

2. Equality
3. Justice
4. Freedom
5. Interconnectedness
6. Other
7. Subhuman

فردی کُنی راموس شکل می‌گیرد وی عمیقاً به ریشه‌ها و علل نظام‌مند بی‌عدالتی‌ها، ظلم و نابرابری موجود در جامعه خود نیز پی می‌برد. این تغییر در نگرش باعث می‌شود که او از جانب خود و دیگران قدم‌های مؤثری بردارد و با فرار از بیمارستان و نهایتاً با مسموم کردن پزشکان علیه ظلمی که توسط نهاد بهداشت و درمان در حق او و دیگران رفته طغیان کند و از قدرت حاکم ستمگر رهایی یابد.

۳-۳- ویرانشهر نیویورک

در فصل پانزده رمان پیرسی نیویورک سال ۲۱۳۷ را ترسیم می‌کند که در آن شهر توسط شرکت‌های سرمایه‌داری چند ملیتی اداره می‌شود و با کمک علم و فناوری پیشرفته کل شهر را به بزرگراه و آسمان خراش تبدیل کرده‌اند. به خاطر احداث آسمان خراش‌ها و بزرگراه‌ها و کارخانه‌های بزرگ طبیعت نابود شده و منابع طبیعی به خاطر استفاده بی‌رویه به پایان رسیده‌اند.

برخلاف ماتاپوئیست، در کل شهر اثری از محیط‌زیست طبیعی از قبیل دشت و چمن و مزارع و حیوانات نیست. در این جامعه شکاف طبقاتی بین فقیر و ثروتمند بیداد می‌کند و غذای مردم غذاهای بسته‌بندی‌شده‌ای است که از زغال و جلبک و محصولات چوبی تهیه می‌شود (پیرسی، ۱۹۷۶: ۴۱۷). ضمن این که کارخانجات و شرکت‌های چند ملیتی چنان هوا را آلوده کرده‌اند که مردم عادی به‌خاطر کمبود غذا و شدت آلودگی هوا ریه‌هایشان از کار افتاده و بیش از چهل سال زنده نمی‌مانند (پیرسی، ۱۹۷۶: ۴۱۲). این در حالی است که ثروتمندان در طبقات بالای آسمان خراش‌ها زندگی می‌کنند که به‌خاطر ارتفاع بالایشان آلودگی به آن‌ها نفوذ نکرده و هیچ‌گاه مریض نمی‌شوند و حتی اگر گاهی مریض بشوند اعضای بدن مردم فقیر توسط نگهبان‌ها دزدیده‌شده و نهایتاً به بدن ثروتمندان پیوند زده می‌شود. ضمن این که پولدارها تنها گروهی از جامعه هستند که توان استفاده از گوشت و سبزی و میوه را دارند.

در این سفر اتفاقی کُنی راموس با گیلدینا یکی از زنان ساکن در طبقه ۱۶۸ یکی از آسمان‌خراش‌ها که در یک اتاق شیشه‌ای محبوس است و از ۱۵ سالگی طی قراردادی به یکی از پولدارها بنام گُش واگذار شده و به یک معنا برده‌ی جنسی اوست، آشنا می‌شود. گیلدینا و سایر زنان توسط نگهبان‌های مرد ربات‌مانندی به‌صورت شبانه‌روزی مانیتور می‌شوند. گیلدینا نماد کل زنان فقیر جامعه است که صرفاً برای لذت جنسی و زادن بچه مثل یک کالا طی قراردادی به پولدارها واگذار می‌شوند و پس از سپری شدن تاریخ‌مصرف‌شان عمدتاً در چهل سالگی می‌میرند و پس از دزدیدن اعضای بدنشان توسط نگهبانان مثل یک آشغال به‌دور انداخته می‌شوند. در این جامعه جدا از این که فردیت زنان از بین رفته و مثل طبیعت در خدمت سیستم سرمایه‌داری است.

در این دنیای ویرانشهر که در آن پول در خدمت علم بوده و علم در خدمت مقاصد نظام سرمایه‌داری و هر دو به‌عنوان ابزاری برای سرکوب و استثمار افراد ضعیف جامعه و طبیعت در خدمت سرمایه‌داری مرد سالار هستند. لیکن در این نظام مردسالار هرکس که ثروتمندتر است، نیرومندتر است به طوری که با کمک علم و فناوری پیشرفته در بدن مردان فقیرتر، الکترودهایی کاشته‌شده و آن‌ها را تبدیل به موجوداتی مثل ربات کرده‌اند تا در خدمت طبقه ثروتمند باشند. این الکترودها ذهن آن‌ها را مدام کنترل می‌کند و احساساتی مثل ترس، درد و خواب را از بین برده و حتی دمای بدنشان را نیز کنترل می‌کند و از آن‌ها یک موجود بی‌احساس و بی‌رحم ساخته است. این افراد ربات مانند از لحاظ ژنتیکی جهش یافته‌اند و مثل یک ماشین کشتار هستند و هیچ احساسی از خود ندارند و به‌عنوان بردگان و محافظان و فدائیان فرمان‌بردار طبقه سرمایه‌داری عمل می‌کنند. در همه جای ساختمان‌ها سیستم اسکنر و مانیتور کار گذاشته شده، تا ذهن و احساس افراد را کنترل و بر آن‌ها نظارت داشته باشند. در این ویرانشهر کابوس‌وار، همه چیز یعنی انسان و طبیعت به‌عنوان دارایی طبقه سرمایه‌دار انگاشته می‌شوند و ابزاری هستند برای تامین منافع طبقه سرمایه‌دار که بر کل شهر تسلط دارد.

پیرسی با صورت‌بندی دیستوپای نیویورک، دنیایی را در آینده ترسیم می‌کند که حاصل رفتار و عمل کرد انسان با گروهی ضعیف و اقلیت جامعه و طبیعت در زمان حال است. اگرچه دنیای کنونی نیویورک خود ویرانشهری بیش نیست اما اصرار به ادامه رفتار عملکرد غلط انسان آینده، دنیای کنونی را دهشتناک‌تر و غیرقابل تحمل‌تر از اکنون خواهد کرد. البته پیرسی با ترسیم چهره دو نیویورک متفاوت، نشان می‌دهد هر دو محکوم به شکست هستند.

۳-۴- سیمای آرمان‌شهر ماتاپوئیست

در دنیای ماتاپوئیست آزادی و اصول اخلاق زیست‌محیطی در هم تنیده‌اند. مراقبت از انسان‌ها و طبیعت، احترام به فردیت انسان‌ها و طبیعت، عشق به همه انسان‌ها و طبیعت دنیایی را بر ساخته‌اند که در آن دوگانگی متضاد تبعیض‌آمیز و ساختارهای هرمی در هم شکسته‌اند. و از سرکوب و استثمار زنان، طبیعت و سایر گروه‌های اقلیت جامعه خبری نیست. احترام به تفاوت‌های انسان‌ها و تفاوت انسان با طبیعت و اعتقاد به تنوع زیستی و افکار و سبک‌های متعدد زندگی هم‌دلی، هم‌بستگی، هم‌زیستی، برابری و احترام و دوستی را در جامعه به ارمغان آورده است و در جامعه، توازن قدرت ایجاد نموده است.

در قیاس با جامعه‌ی کنونی آمریکا که پیرسی به تصویر می‌کشد، آرمان‌شهر ماتاپوئیست هم‌چنان که لوسی سارگیسون می‌گوید «بهشتی روی زمین است» (سارگیسون، ۱۹۹۶: ۱۶۵) و مویلان هم آن را جامعه‌ای می‌داند که «غیرمتمرکز، دموکراتیک، اشتراکی، و از لحاظ زیست‌محیطی آگاه می‌باشد» (مویلان، ۲۰۱۴: ۱۱۷). پیرسی با ترسیم این آرمان‌شهر قویا تخریب محیط‌زیست و تبعیض نژادی توسط

سرمایه‌داری آمریکا را به باد انتقاد می‌گیرد. دنیای ماتاپویست با رویکردی کل‌نگرانه به اخلاق زیست‌محیطی به سعادت و خوشبختی هر دوی انسان و طبیعت توجه دارد. سیاست حفظ طبیعت به‌عنوان منبعی الهام‌بخش است که آرامش و توازن در محیط‌زیست را در پی دارد و بر اقدام عملی انسان‌ها با تأمل و مذاقه به پیامدهای اعمال، رفتار و دلالت‌های اخلاقی خود به حفظ محیط‌زیست خود تأکید می‌کند.

در جامعه‌ی ماتاپویست ارزش‌های آمرانه و تحکم‌آمیز جامعه، جای خود را به ایده‌ی شبکه بهم‌پیوسته می‌دهند که همه چیز در آن بهم مرتبط هستند. بنابراین انسان خود بخشی از این شبکه می‌شود که در آن موجودی جدا و تنها نیست. در این شبکه موجودات به‌جای ساختار هرمی سلسله‌مراتبی^۱ که در آن یکی بر دیگری ارجحیت دارد در یک ساختار هم‌عرض افقی^۲ و ریزومتیک^۳ در کنار هم قرار می‌گیرند.

جامعه‌ی ماتاپویست هم‌چنان که اینسترا کینگ^۴ توصیف می‌کند جامعه‌ای چند صدایی^۵ سالم با اکوسیستم متوازن است که در بطن آن دوگانگی^۶ و تضادی که در جامعه‌ی حال حاضر آمریکا جریان دارد از بین رفته و تفاوت‌ها بین اعضای جامعه مشکل‌ساز نیستند. بر همین اساس بقول گرتا گارد (۱۹۹۳) «کلیه‌ی ساکنان این جامعه اعم از انسان و غیرانسان برای مقابله با هرگونه سلطه و سرکوب و مراقبت از محیط‌زیست تنوع زیستی^۷ خود را حفظ می‌کنند» (۴). ساکنان این جامعه به تفاوت‌های موجود بیشتر اهمیت می‌دهند تا تشابهات و بر همین اساس دیگری را به‌عنوان موجودی متفاوت دارای منزلت برابر و مستقل به رسمیت می‌شناسند.

ییرسی در جامعه چند صدایی و تکثرگرای ماتاپویست سعی می‌کند راه را برای یک آینده آرمان‌شهری متفاوت مبتنی بر عرصه‌ی عمومی بگشاید. عرصه‌ی عمومی که پیروسی طرح می‌کند بیشتر به نظریه‌ی عرصه‌ی عمومی هابرماس شباهت دارد. این جامعه بر تلاش جمعی مردمان آن تمرکز دارد که سعی می‌کنند با اتحاد بین مردم عادی تمام نژادها و فرهنگ‌ها بر استقلال فردی و رابطه‌ی متقابل بین انسان و طبیعت تمرکز کنند. بر خلاف جامعه آمریکا که از علم و فن‌آوری به منزله‌ی ابزاری برای سرکوب و کنترل انسان‌ها بهره می‌برد؛ مردم ماتاپویست جامعه‌ای نو را بر ساخته‌اند که در آن علم و فن‌آوری در تمام شئون زندگی برای کاستن مرارت‌های زندگی و بهبود کیفیت بی‌آنکه آسیبی به محیط‌زیست بزند به کار گرفته می‌شود. این جامعه نو در کاربرد علم و فن‌آوری پیشرفته و هم‌چنین

۱. hierarchal

۲. horizontal

۳. Rhizomatic

۴. Ynestra King

۵. Polyphonic: چند صدایی نوعی روایت در داستان است که در آن صداها و دیدگاه‌های متنوع و مستقل بطور همزمان حضور دارند. این

اصطلاح را برای اولین میخائیل باختین در بررسی آثار داستایوسکی بکار برد.

۶. Dualism

۷. Diversity

بهره‌برداری از طبیعت به‌هیچ‌عنوان دنبال سود و کسب قدرت نیست. بلکه علم و فناوری به‌عموم مردم تعلق دارد و هدفش بهبود شرایط زندگی هم از لحاظ اجتماعی و هم از جهات زیست‌محیطی با روش‌های مسئولانه می‌باشد. در این جامعه، فن‌آوری اغلب به ابزاری تبدیل شده است تا به بسط و گسترش آزادی، مدارا و دموکراسی که از مشخصه‌های بارز این جامعه است، کمک کند. مثلاً ساکنان ماتاپویست نه تنها شرایط آب و هوایی را مدیریت می‌کنند بلکه روشی دموکراتیک برای بهره‌برداری حداکثری در پیش می‌گیرند تا همه گروه‌های جامعه از آن بهره‌مند بشوند. سیاست‌ها و کاربرد آن‌ها نشان می‌دهد که آن‌ها به تعهدات خود به یکدیگر و هم‌چنین نسبت به محیط‌زیست اهمیت می‌دهند، چراکه باور دارند که خود جزئی از کل به‌هم پیوسته هستند. اصل بنیادین در توان‌مندی مردم ماتاپویست در به‌کارگیری سیاست‌های بشردوستانه و دوست‌دار طبیعت، ساختار ضد سلسله‌مراتبی و ضد دوگانگی در نحوه‌ی ارتباط بین گروه‌های جامعه است. این ساختارها بر گفتگو، تعاون و اجماع در تصمیم‌گیری‌ها تأکید دارد. همه‌ی اعضای جامعه به‌صورت نوبتی مدیریت اجرایی جامعه را بر عهده می‌گیرند و موضوع به‌کارگیری علوم و فنون به‌صورت جمعی در جلسات عمومی بررسی می‌شود. همه علاقه دارند در این جلسات نقشی ایفا کنند (پیرسی، ۱۹۷۶: ۲۷۷)

ساختار اجتماعی ماتاپویست اجازه نمی‌دهد که هیچ فن‌آوری جدید به نفع یک گروه خاص به‌کار گرفته شود. رمان با انتقاد از مدل وجودی ذهن/ بدن دکارتی، معرفت‌شناسی غرب را که مبتنی بر دوگانه ذهن/ بدن و انسان/ طبیعت می‌باشد، رد می‌کند. به‌نظر نویسنده رمان، این دوگانگی اساس برتری بعضی انسان‌ها نسبت به بعض دیگر و هم‌چنین ارجحیت انسان به طبیعت بوده و بین انسان‌ها و بین انسان و طبیعت شکاف ایجاد کرده و میان انسان و طبیعت فاصله انداخته است. به باور پیرسی این ذهنیت دوگانه است که استثمار محیط‌زیست را توجیه می‌کند و اجازه می‌دهد به‌جای احترام به طبیعت و ارج نهادن به ارزش‌های درونی آن در آسیب رساندن به محیط‌زیست دخیل باشیم. بولیوار یکی از شخصیت‌های رمان که در ماتاپویست ساکن است می‌گوید: «شکاف پدرسالارانه‌ی ذهن/ بدن، بدن را به ماشینی تبدیل کرده است و مابقی عالم وجود را به غنیمی بدل کرده که در آن اراده‌ی انسانی غارت می‌کند، بهره می‌برد، [هم‌چون زباله‌ای] دور می‌اندازد و ویران می‌کند» (پیرسی، ۱۹۷۶: ۲۰۳).

بنابراین جامعه ماتاپویست همان‌طور که لوسی سارگیسون می‌گوید «به محیط‌زیست نزدیک است و روابط انسانی بر اساس مشارکت، احترام متقابل و آگاهی از کمبودها تنظیم می‌شوند» (سارگیسون، ۱۹۹۶: ۱۶۴). نگاه مشترک ساکنان ماتاپویست به محیط‌زیست از آگاهی دقیق آن‌ها از محدودیت منابع طبیعی و تعهد صادقانه آن‌ها برای عملکرد مسئولانه در سایه‌ی این آگاهی نشأت می‌گیرد. رمان بر استفاده محتاطانه از منابع طبیعی تأکید دارد. لوسینت فردی است که به احترام به طبیعت و

زمین و پیوند متقابل انسان و طبیعت و ارزش‌های اخلاق زیست‌محیطی و نقش زنان در شکل‌گیری آنها واقف است. وی با اشتیاق فراوان از یک زندگی پایدار و اهمیت احساس مسئولیت انسان به‌ویژه زنان در قبال طبیعت حرف می‌زند. در جایی از رمان لوسینت به گئی راموس توضیح می‌دهد: «ما باید حساب و کتاب داشته باشیم. ما فقط یک استخر هوا برای تنفس داریم» (پیرسی، ۱۹۷۶: ۲۷۸). ضمن این‌که آن‌ها حتی در حفاظت از هوا هم دقت دارند. آنها برای حفاظت از حیوانات سعی می‌کنند از گوشت استفاده نکنند: «ما مرغ، اردک، شترمرغ، غاز، گوسفند، گاو، خرگوش، لاک‌پشت و خوک پرورش می‌دهیم...، اما منبع اصلی پروتئین غذاهای ما پروتئین‌های گیاهی است» (پیرسی، ۱۹۷۶: ۹۶). برای بازیافت و استفاده مجدد از هر چیز غیرلازم و غیرقابل استفاده هم حساسیت دارند. لوسینت در جای دیگری از رمان می‌گوید: «ما هر چیز قابل بازیافت را بازیافت می‌کنیم. ما هر چیزی که دوباره قابل استفاده باشد را استفاده می‌کنیم» (پیرسی، ۱۹۷۶: ۵۵). منابع پاک و تجدیدپذیر از جمله چوب خشک، نیروی باد، نیروی آب و انرژی خورشیدی، و حتی استفاده از سوخت‌های فسیلی را متوقف کرده و از گازمتان موجود در فضولات انسانی در تولید انرژی برق مورد استفاده می‌کنند. ساکنان ماتاپوئیست حتی برای مدیریت آب بام، خانه‌هایشان را طوری طراحی کرده‌اند که آب باران را جمع‌آوری و نگهداری کنند. اوتر یکی از اعضای شورای شهر می‌گوید: «بدون آب نمی‌توانیم، چیزی بکاریم. اجداد ما آب را هدر داده‌اند. چنان می‌پنداشتند که مخازن آب نهایی ندارند، آب را از دل زمین بیرون کشیده‌اند و آن را کثیف و مسموم کرده‌اند» (پیرسی، ۱۹۷۶: ۲۱۳). آن‌ها برای حمل و نقل در داخل ماتاپوئیست وسیله‌ی هوایی قایق مانند را طراحی کرده‌اند که با انرژی خورشیدی کار می‌کند و مثل هواپیما عمل می‌کند تا از تخریب محیط‌زیست جلوگیری شود. در همه این اقدامات زنان به اندازه مردان نقش تاثیرگذاری دارند.

دفاع از حقوق حیوانات و تأثیرات عملکرد انسان بر انقراض نسل آن‌ها نیز مورد توجه مردم ماتاپوئیست است. دولی^۱ یکی دیگر از شخصیت‌های رمان خود را وقف حفظ و دفاع از موجودات در حال انقراض کرده و از نابودی آن‌ها جلوگیری می‌کند. کشاورزی ارگانیک نیز از دیگر سیاست‌های مردم این آرمان‌شهر است. بی^۲ یکی دیگر از شخصیت‌های رمان خود کشاورز است و استفاده از روش‌های پایدار کشاورزی را تبلیغ می‌کند. او خود را وقف مراقبت از زمین و کاشت محصولات سازگار با آن نموده و بر حفظ و مراقبت از محیط پیرامونی پافشاری می‌کند.

در جامعه‌ی ماتاپوئیست زن و مرد به یک اندازه با به کارگیری روش‌های فوق، ذات فرهنگ مصرف‌گرایی غربی را به چالش کشیده و نقش آن فرهنگ در تخریب و آلوده‌سازی منابع طبیعی را زیر سوال می‌برند؛ این موضوع به‌خاطر عدم آگاهی گئی راموس از این دست مسائل در جامعه‌ی امروزی

۱. Dolly

۲. Bee

آمریکا موجب تعجب و تحیر او می‌شود. درحالی‌که استفاده‌ی خردمندانه از علم و فناوری در ماتا‌پوئیست به یک اقتصاد و طبیعت پایدار منجر گردیده و معضلاتی هم‌چون کمبود منابع، فقر و نابرابری و آلودگی محیط‌زیست را حل کرده است.

۳-۵- نمودهای اخلاق زیست‌محیطی در رمان

جامعه‌ی آرمانی برای مارگ پیرسی جامعه‌ای است که در آن مردم بر اساس اصول اخلاق زیست‌محیطی زندگی می‌کنند و در مقابل هرگونه تغییر و تحول، انعطاف نشان می‌دهند. پیرسی با قیاس و تقابل سبک زندگی در دو جامعه‌ی آمریکا که گنی راموس در آن زندگی می‌کند و جامعه‌ی ماتا‌پوئیست، این مفهوم را به‌دست می‌دهد که اگر ما بخواهیم جامعه‌ای مثل ماتا‌پوئیست را بسازیم آن جامعه بایستی مبتنی بر رعایت اصول بنیادی اخلاق زیست‌محیطی از جمله احساس وظیفه برای مراقبت از طبیعت، احترام و عشق به طبیعت و به‌رسمیت شناختن تفاوت‌ها و ارج نهادن به تنوع زیستی باشد. اگر ما تفاوت‌ها و تنوع زیستی را به رسمیت بشناسیم، دوگانگی معنای خود را از دست می‌دهد. مشکل دیگری‌سازی و سرکوب دیگران فقط می‌تواند با برپایی جامعه‌ای که روش‌های رفتاری خود را در ارتباط با طبیعت تغییر دهد، حل شود. تغییر در رفتار و اندیشه و نگرش منتج به احترام به دیگری، به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و خودداری از تحقیر دیگران می‌شود.

دغدغه‌ی اصلی اخلاق زیست‌محیطی، تنوع، رابطه‌ی محتاطانه، محترمانه، مسئولانه و باملاحظه با طبیعت می‌باشد. رابطه‌ی انسان با طبیعت در کانون توجه اخلاق زیست‌محیطی قرار دارد و هم‌چنین وابستگی و اثرگذاری بشر روی طبیعت و حتی لذت و قدرشناسی او از طبیعت برای اخلاق زیست‌محیطی مهم هستند؛ و گر نه فرهنگی که صرفاً نیازها و ارزش‌های انسانی را به رسمیت می‌شناسد، هرگز پایدار نخواهد بود. با توجه به نکات فوق، رمان «زن در لبه زمان» سعی می‌کند اصول بنیادین اخلاق زیست‌محیطی از قبیل مراقبت از طبیعت، احترام و علاقه به طبیعت و هم‌چنین به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و تنوع زیستی را در طول داستان با ارائه تصویری آشکار از جامعه‌ی آینده‌ی آرمان‌شهری ماتا‌پوئیست کشف کرده و نشان دهد. اساس فرهنگ جامعه‌ای که کنی راموس به آن سفر ذهنی می‌کند، رعایت اصول اخلاق زیست‌محیطی و احترام به ارزش‌هایی همچون آزادی فردی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی و وحدت و یگانگی انسان با طبیعت می‌باشد. ماتا‌پوئیست جایی است که آحاد مردمانش به محیط‌زیست احترام می‌گذارند و حتی سعی می‌کنند آسیب‌های گذشته‌ی محیط‌زیست را التیام ببخشند و با آن حس شراکت داشته باشند.

پرواضح است جایی که انسان‌ها برای انسان‌ها ارزش قائل نشوند برای طبیعت هم ارزشی قائل نخواهند شد. ریچارد نلسون معتقد است هر مکانی-مثل یک انسان- با عشق و احترام نشاط می‌یابد (گلاتفلتی،

۱۹۹۶:۲۳۴). در ماتاپویست عشق به طبیعت به منزله‌ی یک استراتژی برای بقاء عمل می‌کند. در ماتاپویست، طبیعت هم مورد احترام مردم است هم دوست داشته می‌شود و با سازگاری و همگامی که با طبیعت دارند با استفاده از روش‌های پایدار در مصرف انرژی‌های پاک از تخریب محیط‌زیست خودداری می‌کنند. مردم آن‌جا این درک را دارند که عشق به طبیعت، حس مسئولیت در قبال آن را به‌بار می‌آورد. آن‌ها زیبایی طبیعت را ارج می‌نهند و می‌فهمند که سرنوشت همه‌ی موجودات به‌نوعی به همدیگر پیوند خورده است. آن‌ها متوجه هستند که انسان موجودی جدا افتاده از طبیعت و یگه و تنها نیست بلکه او نیز جزئی از کل وجود هستی است. همه‌ی موجودات در این کل، دارای استقلال وجودی و ارزش درونی هستند. بنابراین مردم ماتاپویست برخلاف باور سنتی انسان‌محور که طبیعت در خدمت انسان است از بهره‌کشی از طبیعت در راستای منافع خود، خودداری می‌کنند. این جاست که گنی راموس به اهمیت توجه به طبیعت پی می‌برد و احترام عمیقی به آن قائل می‌شود. او در می‌یابد که انسان‌ها در قبال طبیعت و حفظ آن مسئولیت دارند. با این نوع نگرش همان‌گونه که پیرسی با *رمان «زن در لبه‌ی زمان»* جامعه‌ای را به تصویر می‌کشد که تبعیض و نابرابری برای طبیعت و تمام رنگ‌ها، نژادها و طبقات از بین می‌رود. این کار باعث می‌شود همه‌ی اعضاء جامعه به‌طور یکسان و مساوی از منابع طبیعی بهره‌مند شوند و از فرصت‌های برابر، برای رشد و توسعه برخوردار باشند.

۳-۶- مفهوم تغییر در رمان

پیرسی در *«زن در لبه‌ی زمان»* به این موضوع محوری تأکید دارد که تغییر نه تنها امکان‌پذیر است بلکه برای نیل به آزادی‌های فردی و جمعی و رهایی از سلطه، ضرورت دارد. پیرسی با ترسیم سفر ذهنی گنی راموس به ماتاپویست، اهمیت تغییر در سطح فردی و اجتماعی افراد و جامعه را پررنگ‌تر کرده و نیروی بالقوه‌ی تغییر را تبیین می‌کند. هدف از این تغییر، کمک به بسط آگاهی درباره‌ی اهمیت طبیعت و یادآوری ارتباط انسان با طبیعت و رهاسازی انسان و طبیعت از قیود سرکوب و استثمار می‌باشد. همچنان که لیلیان هلدرد^۱ می‌گوید اگر بخواهیم آینده‌ی بهتری داشته باشیم «باید در نگرش‌های مان نسبت به طبیعت تغییر بنیادین بکنیم» (هلدرد، ۱۹۹۸: ۱۹۲). لوسینت در بخشی از رمان، خطاب به گنی راموس می‌گوید: «ما مجبور به تغییر هستیم حتی اگر خودمان دوست نداشته باشیم. چرا که محیط اطراف همواره در تغییر است» (۷۰). بازنگری انسان در مسئولیت خود در قبال طبیعت و درک اینکه رفتارهای او بر طبیعت تاثیر دارد، یک ضرورت است. پیرسی در این رمان تغییری را مطلوب می‌انگارد که بتواند یک نوع خودآگاهی و حس پذیرش دیگری و تعهد به یک کل بزرگتر را در درون ما ایجاد کند. این تغییر، متضمن یک سری اصول اخلاقی است که باید مراقبت از طبیعت، عشق و احترام به طبیعت

۱. Lilian Heldreth

و به رسمیت شناختن تفاوت‌ها و تنوع زیستی دیگری را در بر بگیرد. این الگو و چارچوب اخلاقی خارج از دایره‌ی دوگانگی و سلسله‌مراتب هرمی می‌ایستد و سعی می‌کند ذهنیت فرهنگی سرکوب و استثمار طبیعت را با در هم شکستن دوگانه‌ی انسان/طبیعت تغییر دهد. تا با این کار نظام ارزشی سرکوب را به هم بریزد و یک رابطه‌ی پایدار سالم را بین انسان و محیط‌زیست او ایجاد کند. از نظر پیرسی، ماتاپویست، نمونه‌ی جامعه‌ای است که در آن عاملیت^۱ انسان‌ها در تغییر، نقش مهمی دارد و از مسیر تغییر بنیادین در جهان‌بینی، افکار و نگرش‌ها و ذهنیت انسانی می‌توان به آن دست یافت. اگر بخواهیم چنین جامعه‌ای داشته باشیم بایستی هنجارها، ساختارها، باورها و ارزش‌های سنتی جامعه را در ارتباط با طبیعت به چالش بکشیم تا بتوانیم جامعه‌ای برابر و طبیعتی سالم داشته باشیم تا از گزند آسیب‌ها و تخریب در امان باشد. این جاست که تک‌تک افراد جامعه بایستی برای به چالش کشیدن باورها و ارزش‌های جوامع خود اراده داشته باشند.

تصویری که پیرسی از ساختارهای سیاسی و اجتماعی ماتاپویست به دست می‌دهد خواننده را ترغیب می‌کند که دنیایی را تصور کند که هر فردی آزاد است که علائق و رویاهای خود را دنبال کند. دنیایی که در آن ارزش انسان‌ها با توانایی‌ها و مشارکتی که در جامعه و حفظ محیط‌زیست دارند، سنجیده می‌شود. این تصویر از تغییر و آزادی، ساختارهای اجتماعی و سیاسی موجود در جامعه‌ی کنونی را زیر سوال برده و خواننده را برای دستیابی به یک جامعه‌ی متوازن و برابر برای همه ترغیب می‌کند. سفر گُنی راموس بین حال و آینده، بیانگر این موضوع است که تغییر نه تنها در دنیای بیرون بلکه بایستی در دورن ما هم اتفاق بیفتد. رمان بر این نکته تأکید دارد که ما با به چالش کشیدن باورها و ذهنیت خود می‌توانیم به رهایی برسیم.

هم‌چنان که سفر گُنی راموس به ماتاپویست نشان می‌دهد که تغییر بنیادین عاری از چالش نیست. دل‌کندن از جامعه‌ای که تو را دیگری محسوب می‌کند و از تو شهروندی درجه دو می‌سازد، مستلزم تغییر درونی و فاصله گرفتن از جامعه‌ای است که حرص و طمع و مصرف‌گرایی و سرکوب دیگری در آن حاکم است. بنابراین، این تغییر نهایتاً به آزادی انسان از شرایط حاکم، منتهی می‌شود؛ آزادی‌ای که او را از قیدوبند دنیای تبعیض‌آمیز می‌رهاند. بنابراین آزادی از قیدوبند جوامع سرکوب‌گر، پیام اصلی و غایت رمان «زن در لبه‌ی زمان» است. پیرسی با نشان دادن هماهنگی و همکاری بین مردم ماتاپویست و شرایط زیست‌محیطی آن‌جا، تمام گروه‌های مختلف را برای تغییر و همکاری جمعی برای برانداختن جامعه‌ی سرکوب‌گر و تخریب‌کننده‌ی محیط‌زیست فرا می‌خواند. بر همین اساس همان‌طور که پاتریک مورفی^۲ می‌گوید اخلاق زیست‌محیطی، ذات رهایی‌بخش دارد. اگر به اصول اخلاقی زیست‌محیطی عمل کنیم،

۱. Agency

۲. Patrick Murphy

طبیعت از سرکوب و استثمار رها خواهد شد. چراکه آزادی به معنای غیبت سرکوب است. برای شکوفاشدن آزادی باید به ساختارهای سرکوبگر پایان دهیم. این کار ما را به یک جامعه‌ی تکثرگرا و متنوع رهنمون خواهد شد.

نکته‌ی دیگری که رمان بر آن اشاره دارد، عاملیت انسان در رسیدن به آزادی نقش محوری دارد. گُنی راموس از مردم ماتاپوئیست می‌آموزد که برای رسیدن به آزادی می‌بایست، خود وارد عمل شود و نقش خود را ایفا کند. علی‌رغم مقاومتی که گُنی راموس در اوایل سفرش به ماتاپوئیست در قبال درک شرایط حاکم آن‌جا دارد، بعداً متوجه می‌شود که اول باید در طرز تفکر و نگرش خود تغییر بنیادین دهد. بنابراین او از فردی عصبانی و حیرت‌زده به انسانی آگاه تبدیل می‌شود و به ریشه‌های ظلم و سرکوب در جامعه پی می‌برد. نحوه‌ی زیست مردم ماتاپوئیست، اشتیاق به آزادی را در درون گُنی راموس برمی‌انگیزد و به او می‌باوراند که برای زندگی فعلی بدیلی وجود دارد و می‌توان برای تغییر شرایط حاکم و رسیدن به آزادی وارد عمل شد. بنابراین پس از این که او از بیمارستان فرار می‌کند و دومرتبه به آن باز گردانده می‌شود، تنها راه باقی‌مانده را شورش و طغیان علیه افرادی می‌داند که با استفاده از ابزار علم و فن‌آوری به سرکوب او و هموعانش پرداخته‌اند. لذا با مسموم کردن پزشکان بیمارستان که نماد علم سرکوبگر هستند، خود و دیگران را از قید کنترل و نظارت و سرکوب و تحقیر آن‌ها و نهایتاً ساختار حاکم می‌رهاند و به‌نوعی به آزادی می‌رسد.

گُنی راموس به‌عنوان نماد مقاومت در مقابل ظلم و سرکوب جامعه‌ی مردسالار، نشانگر تحول از یک فرد به حاشیه رانده‌شده به یک مدافع طبیعت، عدالت و برابری می‌باشد. او در سفر ذهنی خود برای نیل به یک جامعه‌ی عاری از تبعیض و نابرابری بصیرت پیدا می‌کند و با عمیق‌ترشدن فهمش از جامعه‌ی ماتاپوئیست، خود عاملی برای تغییر و تحول می‌شود تا با تغییر در جامعه؛ با خشونت، فقر و تخریب محیط‌زیست مقابله و برای افرادی که در جامعه به حاشیه رانده شده‌اند، صدایی رسا باشد و برای آزادی آن‌ها از سرکوب و تباهی، فعالانه عمل کند.

۴- نتیجه‌گیری

هم‌چنان که بحث و بررسی شد رمان «زن در لبه‌ی زمان» ضمن نشان دادن پارادایم، ساختارها و ابزار سرکوب و استثمار زنان و تخریب محیط‌زیست، آینده‌ای را ترسیم می‌کند که در آن تغییر در جهان‌بینی، رفتار و طرز فکر انسان‌ها، زندگی انسان‌ها و طبیعت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. رمان ضمن انتقاد از سیستم سرمایه‌داریِ مردسالارِ درباره‌ی عواقب آن هشدار داده و بر نقش فرد در ایجاد تغییر و تحول تأکید می‌کند. نویسنده نشان می‌دهد برای پایان‌دادن به دوگانه‌ی انسان/طبیعت، ما بایستی تغییر و تحول بنیادین

در حوزه‌ی تفکر فردی و جامعه برای پذیرش تفاوت‌ها و تنوع ایجاد کنیم تا بتوانیم یک جامعه‌ی کثرت‌گرا را بنیان نهیم.

پیرسی می‌خواهد با ترسیم جامعه‌ای کثرت‌گرا در آینده نشان دهد، امکان ساختن دنیایی بهتر که از قید و بند سرکوب و استثمار آزاد باشد، وجود دارد. او می‌خواهد نشان دهد که ساختن جامعه‌ای بر بنیاد رعایت اصول اخلاقی که در آن هر دوی انسان و طبیعت مورد توجه، عشق و احترام باشند، ممکن می‌باشد. پیرسی دو دنیای متضاد را در برابر هم قرار می‌دهد. در ویران‌آباد اول که همان جامعه سرمایه‌داری حال حاضر آمریکاست از علم و فن‌آوری برای کنترل و سرکوب انسان‌ها به‌ویژه زنان استفاده می‌شود تا آن‌ها را تبدیل به دیگری بکنند و اراده و استقلال آن‌ها را از بین ببرند تا به موجودی منفعل و تسلیم محض تبدیل بشوند. دنیای بهتری که پیرسی در آینده ترسیم می‌کند، جامعه‌ای مبتنی بر آزادی، عدالت، برابری و مشارکت^۱ بوده و از لحاظ ساختار قدرت غیرمتمرکز و دموکراتیک و کثرت‌گرا و چندصدایی است و ساکنان آن به مسائل محیط‌زیستی آگاهند و توجه خاص دارند. با این تقابل، پیرسی به شدت از تبعیض و سرکوب انتقاد می‌کند و دنیای ویرانی را تجسم می‌کند که سرمایه‌داری برای انسان و طبیعت به بار آورده است، اما ماتاپویست تصویری از دنیایی بدون تبعیض با روابط هم‌عرض محتمل است که محیط‌زیست آن از ویرانی نجات یافته و زندگی انسان‌ها بر اساس اصول اخلاق محیط‌زیستی شکل گرفته است؛ جامعه‌ای که ساکنانش در عین حالی که دارای استقلال فردی هستند، اما در عرصه‌ی عمومی با هم‌دیگر و با طبیعت به هم دیگر پیوسته و وابسته هستند.

در نتیجه، رمان «زن در لبه‌ی زمان» نقش بسیار مهمی در ترویج آگاهی محیط‌زیستی برای رسیدن به یک سبک زندگی مبتنی بر اخلاق زیست‌محیطی ایفا می‌کند. پیرسی نشان می‌دهد که برای رسیدن به یک دنیای زیستی بهتر باید تلاش کرد و این تلاش متضمن تحول بنیادین در سطح فردی و اجتماعی است تا بشریت را از ترس ازدست‌دادن آزادی و تباهی محیط‌زیست رهایی بخشد. تغییر و تحول برای رهایی از ساختار قدرت و سرنگونی آن ضرورت دارد تا بتوان آن را با جامعه‌ای دارای ساختار برابرتر و دموکراتیک‌تر جایگزین کرد. یک جنبه‌ی دیگر مهم رمان آن است که تغییر برای رهایی جهان از سرکوب امکان‌پذیر است، اما آن وظیفه‌ی افراد جامعه است که تلاش کنند این تغییر و تحول دائمی و در راستای آزادی و بقاء کره‌ی خاکی باشد. پیرسی هشدار می‌دهد زمان آن فرارسیده است تا دیر نشده به‌خاطر آزادی خودمان و کره‌ی زمین عاقلانه عمل کنیم. بنابراین پیرسی با رمان «زن در لبه‌ی زمان» می‌خواهد امید را برای آینده زنده کند.

۱. Partnership

بنابراین اگر ما بپذیریم که حل مشکلات محیط‌زیستی ما به یک اخلاق جدید نیاز دارد، باید در درک و فهم خودمان از خود و طبیعت تغییر ایجاد کنیم. هم‌چنان که پلام وود می‌گوید «تنها راه موجود تغییر است و گرنه منقرض خواهیم شد» (پلام وود، ۲۰۰۲: ۵). برای فهم تفاوت‌ها باید تنوع و گوناگونی آن‌را را بپذیریم. گشودگی برای تغییر کمک می‌کند بر هویت تمامیت‌خواه خودمان غلبه کنیم. برای رسیدن به یک اخلاق زیست‌محیطی فقط باید تصمیم بگیریم عادات، نگرش‌ها، رفتار خود و درک خودمان از جهان پیرامونی را تغییر دهیم. این شروع راهی جدید در زندگی ماست. اگر چنین انسانی راهبر انسانی دیگر شود الهام‌بخش راه‌های جدید مشابهی برای او خواهد بود تا که شاهد یک جنبش اجتماعی باشیم که انسان جهانی را تحت‌تاثیر قرار می‌دهد و می‌تواند فن‌آوری‌های قدرتمند را در تحولات اکوسیستمی در مقیاس جهانی کنترل کند. انسان می‌تواند با تعدیل خودآگاهی، عادات فکری و اعمال خود، ذهنیت جدیدی را برای خود خلق کند. هم‌چون ذهنیتی که با الهام‌بخشی به دیگران جامعه را نیز دچار تحول می‌کند. هم‌چون جامعه‌ای می‌تواند نظم زیست‌بومی جدید را در روی زمین ایجاد کند؛ کره‌ای که واقعا متحول شده باشد. این فرآیند الگوهای فکری را به هم می‌ریزد و توان آن را دارد تا دوره‌ی تاریخی جدیدی در عرصه‌ی اندیشه و جامعه شکل دهد و می‌تواند کمک کند بر ذهنیت، ساختارهای قدرت و سبک زندگی‌های مخرب محیط‌زیست فائق آید تا بتواند زندگی و اندیشه‌ی پایداری داشته باشد. این کار انسان جدیدی را می‌سازد که صرفا به این خاطر که طبیعت متفاوت و مستقل است، مراقب آن است و به آن احترام می‌گذارد و عشق می‌ورزد. این بینش جدید انسانی را به بار می‌آورد که الگوهای هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی، اخلاقی و کرداری خود را در زمینه‌های زندگی روزمره، عمل و اندیشه، دوباره از نو می‌سازد. انسانی جدیدی که به‌قول ریگیو هم‌بستگی خود با جهان طبیعت را می‌فهمد و پایداری را ترغیب می‌کند و ظرافت‌های دل‌کش زندگی را کشف می‌کند (ریگیو، ۲۰۱۵: ۲۰۳).

References

- Azizi, Ali and Mostafa Taghavi. "A Review of the Development of Ecological Ethics" (1391). *The Letter of Science and Technology*. Vol.2, No.1. pp 45-46.
- Enayat, Halimeh and Heidar Fathzadeh. (1388). "A Theoretical Approach to the Concept of Ecofeminism". *Sociology Studies*. Vol.2, No.5. pp. 45-63.
- Booker, M. Keith. (1994). "The Dystopian Impulse in Modern Literature: Fiction as Social Criticism". Greenwood Press.
- Copley, Soraya. (2013). "Reading Marge Piercy and Margaret Atwood: Ecofeminist Perspectives on Nature and Technology". *Critical Survey*, vol. 25, no. 2, 2013. Pp.40-56.
- Deirdre, O'Byrne. (2019). "Marge Piercy's Non-Utopia in *Woman on the Edge of Time*". 2019. **Loughborough University**.
- D'eubonn, Francois. (2022). "Feminism or Death". Verso.
- Gaard, Greta. (1993). Ed. "Ecofeminism: Women, Animals, Nature". Temple University Press.
- Glotfelty, Cheryl and Harold Fromm. (1996). Eds. "The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology". The University of Georgia Press.
- King, Ynestra. (1983). "Toward an Ecological Feminism and a Feminist Ecology". **Maxima Ex Dea**. Ed. Joan Rothschild. Pergamon Press, 1983. Pp.116-129.
- Heldreth, M. Lillian. (1989). "To Defend or to Correct Patterns of Culture in *Always Coming Home*". **Mythlore**, Vol.16, No.1. Autumn, 1989. pp. 58-63.
- Maciunas, Billie. (2010). "Feminist Epistemology in Piercy's *Woman on the edge of Time*". **Women's Studies**, Vol.20 No.2-3, 2010, pp. 249-258
- Moylan, Tom. (2014). "Demand the Impossible: Science Fiction and the Utopia Imagination". Peter Lang.
- Neverow, Vara. (1994). "The Politics of Incorporation and Embodiment: *Woman on the Edge of Time* and *He, She and It* as Feminist" Epistemologies of Resistance". **Utopian Studies**, Vol.5, No.2, 1994, pp.16-35.
- Otto, Eric. (2006). "Science Fiction and the Ecological Conscience". **Thesis**, University of Florida, 2006.
- Piercy, Marge. (1976). "Woman on the Edge of Time". Random House Publishing Group.
- Plumwood, Val. (2002). "Environmental Culture: The ecological crisis of Reason". Routledge.
- Plumwood, Val. (1993). "Feminism and the Mastery of Nature". Routledge.
- Riggio, Adam. (2015). "Ecology, Ethics, and the Future of Humanity". Palgrave Macmillan.
- Sargisson, Lucy. (1996). "Contemporary Feminist Utopianism". Routledge, 1996.
- Warren, J. Karen. (2000). "Ecofeminist Philosophy: A Western Perspective on What It Is and Why It Matters". Rowman & Littlefield Publishers Inc.